

	ECONOMIES' HORIZONS Економічні горизонти DOI: doi.org/10.31499/2616-5236 Homepage: http://eh.udpu.edu.ua		ISSN 2522-9273 (print) 2616-5236 (online)
---	--	---	--

UDC: 378.018.8:364-4(045)

DOI: [10.31499/2616-5236.2\(24\).2023.281237](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.281237)

*Oksana Kravchenko, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Social Pedagogy and Social Work
Department*

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «232 СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» ON THE ISSUE OF TRAINING SPECIALISTS IN THE SPECIALTY "232 SOCIAL SECURITY"

***Анотація.** Розкрито економічну сутність і порядок розробки облікової політики підприємствами України. Запропоновано визначення облікової політики, як сукупність методів, принципів, процедур, організації та ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, що обираються суб'єктом господарювання самостійно з врахуванням особливостей його діяльності і впливають на ефективність його діяльності та знаходять своє відображення у наказі про облікову політику. В результаті проведеного дослідження розкрито чинники, що впливають на формування та розробку облікової політики, представлено складові облікової політики та основні підходи її положень, систематизовано принципи і ключові елементи облікової політики, обґрунтовано причини зміни облікової політики в умовах воєнного стану і їх відображення в бухгалтерському обліку.*

***Abstract.** The content and orientation of the Social Security educational programme are determined. It is characterized that the EP has clearly stated goals that correspond to the mission and strategy of the HEI, and also correlate with 232 Social Security speciality. The EP takes into account the accumulated Ukrainian and regional experience of social work, provides an interdisciplinary approach and provides for the synthesis of social, economic, financial, and legal educational subjects on social security of vulnerable categories of citizens at the community level, which makes this EP unique. All stakeholders are involved in defining the objectives of the EP and stating the programmatic learning outcomes. The content of the EP is structured and balanced; mandatory educational components allow achieving the declared PLOs, gaining general and special competencies, and meeting the standard of higher education. The structure of the EP provides an opportunity for the formation of an individual educational trajectory. When forming the EP, the necessary types and number of practically oriented components are provided, which will allow applicants to obtain the necessary practical skills and*

professional competencies. The effectiveness of the educational process is ensured by highly qualified teachers, as well as close and successful cooperation with practitioners, employers, professional organizations, and social security specialists.

The speciality is quite new, and the available positions are filled by specialists without special training—this is an important aspect in the implementation of the EP. Therefore, EP graduates will be in demand and competitive, thereby increasing the level of social services and social security in the region.

Key words: *educational programme, social security, stakeholders, higher education institutions*

Ключові слова: *освітня програма, соціальне забезпечення, стейкхолдери, заклади вищої освіти*

Постановка проблеми. У 2015 р. згідно Постанови КМУ «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» у галузі знань «23 Соціальна робота» передбачена спеціальність «232 Соціальне забезпечення». Але фактично підготовка фахівців цього профілю розпочалася з 2007 р., коли «Соціальне забезпечення» виступало окремою галуззю знань.

Сучасні виклики у сфері соціального захисту актуалізують потребу у підготовці фахівців із соціального забезпечення, з огляду й на те, що з 1 січня 2023 р. органи Пенсійного фонду фінансують субсидії, пільги, а також соціальні виплати (допомога по тимчасовій непрацездатності, допомога по вагітності та пологах, соціальні виплати по нещасному випадку на виробництві та інших соціальних виплат) (Постанова КМУ від 02.12.2022 р. № 1350 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо забезпечення реалізації окремих функцій Пенсійного фонду України та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»).

Зниження рівня соціального благополуччя громадян внаслідок війни, оновлення нормативно-правових актів у сфері соціального захисту, необхідність забезпечення мінімальним прожитковим мінімумом вразливих категорій громадян, збереження і вдосконалення системи соціального забезпечення вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців здатних виконувати відповідні функції в державі. Відтак передкладами вищої освіти постають нові виклики у реалізації освітніх програм зі спеціальності «232 Соціальне забезпечення» щодо оновлення згідно потреб існуючої суспільно-політичної та соціально-економічної практики.

Аналіз останніх публікацій. Серед українських дослідників підготовки фахівців цього профілю змістовними є результати досліджень: М. Агапова, І. Албул, Р. Вайнола, К. Дубич, І. Журба, О. Карпенко, Л. Клос, Н. Коляда, Т. Семигіна, Г. Слозанська, Л. Тюптя, Т. Шаповалова, А. Ярошенко та ін. Вивчаються питання змістового наповнення освітніх компонентів, імплементації зарубіжного досвіду підготовки

фахівців, наступності освітніх рівнів тощо.

Мета статті: визначити зміст і спрямованість освітніх програм зі спеціальності «232 Соціальне забезпечення» у закладах вищої освіти.

Методологія дослідження: моніторинг реєстру суб'єктів освітньої діяльності у ЄДЕБО (<https://info.edbo.gov.ua/>) в Україні щодо виявлення ЗВО, в яких здійснюється підготовка фахівців зі спеціальності «Соціальне забезпечення»; вивчення сайту Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (<https://naqa.gov.ua/>); аналіз звітів про самооцінювання освітніх програм; аналіз звітів експертних груп про результати акредитаційної експертизи освітніх програм; вивчення сайтів закладів вищої освіти України та зарубіжжя.

Виклад основного тексту дослідження. Відповідно до реєстру суб'єктів освітньої діяльності у ЄДЕБО (<https://info.edbo.gov.ua/>) в Україні у 23 ЗВО здійснюється підготовка фахівців зі спеціальності «Соціальне забезпечення» у 13 областях: Київська, Черкаська, Вінницька, Хмельницька, Волинська, Дніпропетровська, Чернівецька, Житомирська, Сумська, Львівська, Харківська, Запорізька, Тернопільська.

У 13 ЗВО (57 %) здійснюється підготовка за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (6 рівень НРК), у 3-х ЗВО (13 %) – за другим (магістерським) рівнем вищої освіти (7 рівень НРК), у 7-ми ЗВО (30 %) – за обома рівнями.

В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини реалізується освітньо-професійна програма «Соціальне забезпечення» (далі – ОП) за першим рівнем вищої освіти «бакалавр».

Цілями ОП є формування загальних і професійних компетентностей у фахівців, здатних вирішувати складні спеціалізовані задачі та прикладні проблеми соціального забезпечення, системно аналізувати соціальну політику держави із застосуванням сучасного методологічного інструментарію, продуктивно комунікувати та застосовувати здобутий організаторський і професійний досвід у процесі розробки стратегічних програм розвитку соціальної сфери України.

Особливість ОП полягає у наявності системної єдності професійно-орієнтованих дисциплін, практичної підготовки, науково-дослідницької складової у підготовці фахівців для роботи у підрозділах органів державного та муніципального управління, закладах сфери соціального обслуговування та соціального забезпечення, громадських організаціях. ОП має чітко сформульовані цілі, які відповідають місії та стратегії УДПУ імені Павла Тичини (<http://surl.li/chtaz>), факультету соціальної та психологічної освіти (<http://surl.li/dbnnj>). Унікальність ОП полягає у тому, що вона враховує накопичений український та регіональний досвід соціальної роботи, забезпечує міждисциплінарний підхід і передбачає синтез навчальних

дисциплін соціального, економічного, фінансового та правового спрямування щодо соціального забезпечення вразливих категорій громадян на рівні громади. Суттєвою рисою реалізації ОП є тісна співпраця з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, недержавними закладами, установами і організаціями у сфері соціального захисту населення, зокрема можливість використання їхнього потенціалу як роботодавців при формуванні РПНД, що дозволяє забезпечувати інноваційні підходи та інтегрувати кращі практики у сфері соціального забезпечення.

Вищезначене забезпечує підготовку фахівців, які здатні виконувати професійну діяльність із урахуванням стратегічних завдань соціальної політики України, діяти в умовах децентралізації та реформування системи надання соціальних послуг, реагувати на виклики змінного соціального середовища та суспільного життя.

Цілі ОП повністю відповідають місії та стратегії розвитку УДПУ. Щорічно група забезпечення спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» аналізує можливості розвитку ОП та вносить корективи, які враховують тенденції ринку праці та стратегічні напрями розвитку Університету.

Місія університету виступає граничною метою та інтегрує всі цілі життєдіяльності університету та відповідні функції, засновується на класичній тріаді: навчання – дослідження – громадське служіння.

п.2.2.1 Статуту УДПУ зазначає, що метою освітньої

діяльності університету є підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних на національному та міжнародному ринку праці фахівців для освітніх та наукових установ, органів державної влади і управління, підприємств всіх форм власності за всіма рівнями вищої освіти у визначених галузях освіти, утвердження національних, культурних і загальнолюдських цінностей (<http://surl.li/dcjfr>).

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу (<http://surl.li/coznt>) освітній процес в університеті – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, організована через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань здобувачів вищої освіти, на формування в них різноманітних компетентностей, а також на розвиток всебічно розвиненої особистості.

Цілі та програмні результати ОП у повній мірі відповідають результатам аналізу ринку праці та запитів роботодавців, за рахунок постійного перегляду за участю стейкхолдерів змісту ОП, програм практик з метою підвищення якості підготовки здобувачів. Аналіз потреб у професіях на ринку праці, постійний запит від закладів соціальної сфери та недержавних організацій про затребуваність працевлаштування соціальних працівників, актуалізують важливість підготовки фахівців зі спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» в регіоні.

ОП відповідає міжнародним стандартам підготовки соціальних працівників, зокрема Глобальним пріоритетам соціальної роботи та соціального розвитку на 2020-2030 рр. (2020 р.), «Глобальним стандартам освіти та підготовки в галузі соціальної роботи», схваленими Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи. Водночас зміст ОП приведено у відповідність стандарту вищої освіти України спеціальності 232 «Соціальне забезпечення».

Важливим аспектом у реалізації ОП є той факт, що спеціальність є достатньо новою і наявні посади заповнюються фахівцями без спеціальної підготовки. Тому випускники ОП будуть затребуваними і конкурентоспроможними, тим самим підвищать рівень соціального обслуговування та соціального забезпечення в регіоні.

Галузевий контекст ОП відображає спрямованість сучасних реформ системи соціального захисту та соціального забезпечення, що знаходять відображення у змісті ОК, формах та методах теоретичної та практичної підготовки, тематиці випускних кваліфікаційних робіт. Загалом усі ПРН орієнтовані на досягнення високого рівня інноваційних компетентностей, зокрема оволодіння новітніми методами професійної діяльності з реалізації змісту державного соціального забезпечення, розробки стратегічних рішень з дотримання державних соціальних стандартів та соціальних норм як умови соціального захисту в громаді, здійснення соціального

забезпечення населення через систему надання гуманітарної та благодійної допомоги, розрахунку усіх видів соціальних допомог і здійснення соціальних виплат задля розбудови держави від наслідків війни.

Вищезначене відповідає вимогам галузі знань 23 «Соціальна робота».

Регіональний контекст враховано у ОП відповідно до цілей програм соціально-економічного розвитку Черкаської області та Уманської територіальної громади, зокрема «Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 років» (<http://surl.li/dcwde>), Уманської [міської програми соціальної допомоги «Турбота» на 2021-2027 роки](http://surl.li/dcwde) (<http://surl.li/dcwde>), Уманської [міської програми забезпечення учасників антитерористичної операції об'єднаних сил і бійців добровольців, які брали участь у захисті територіальної цілісності та державного суверенітету на Сході України та членів їх сімей житлом у 2021-2025 роках](http://surl.li/dcwde) (<http://surl.li/dcwde>) та ін.

З огляду на географічне розташування університет здійснює багаторічну підготовку фахівців соціальної сфери для потреб Черкаської, Вінницької, Миколаївської, Кіровоградської, Одеської, Київської областей, що підсилює регіональний контекст реалізації ОП.

При формулюванні цілей та визначенні програмних результатів ОП «Соціальне забезпечення» враховувався досвід інших ЗВО

України та закордонних університетів.

Відповідно до реєстру суб'єктів освітньої діяльності у ЄДЕБО (<https://info.edbo.gov.ua/>) в Україні у 23 ЗВО (у 13 областях) здійснюється підготовка фахівців зі спеціальності «Соціальне забезпечення». Вивчено інформацію на офіційних сайтах цих ЗВО, що стосується реалізації ОП за цією ж спеціальністю. На основі такого аналізу враховано досвід: поглиблена практична підготовка фахівців в державних установах, в функції яких входить соціальне забезпечення населення України (Національний університет «Львівська політехніка»), оволодіння новітніми методами професійної діяльності у контексті прийняття стратегічних і тактичних фінансових рішень щодо реалізації соціальної політики та розробки програм соціального страхування (Західноукраїнський національний університет), економічне спрямування освітньої програми (Черкаський державний технологічний університет), важливим є досвід роботи в умовах війни з огляду на знаходження в безпосередній близькості до прифронтових територій (Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»), об'єктивна необхідність підготовки фахівців соціального забезпечення для державних і недержавних організацій та установ, підприємств, громадських організацій (Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця) тощо.

Вивчення міжнародного досвіду:

- Університет економіки в Братиславі, Словаччина (<http://surl.li/dcwem>): програма навчання готує експертів для соціально-економічної сфери з навичками, щоб застосувати себе на вітчизняному та європейському ринку праці в установах державного та приватного секторів, у компаніях соціального та медичного страхування, в центральних органах державної адміністрації, місцевого самоврядування, а також у міжнародних інституціях і для випуску структурних фондів. Випускники мають змогу слідувати та здобувати нові знання з соціальної та економічної політики та продовжувати навчання на 3-му рівні у вітчизняних та іноземних PhD. програми;

- Університет Південної Чехії в Чеських Будейовицях, Чехія (<http://surl.li/dcwet>): Соціальна робота в державному управлінні зосереджена на питанні соціальної роботи в державному управлінні та ключовим напрямом дослідження є компетентність соціального працівника в державному управлінні (в окремих департаментах державної адміністрації). Акцент зроблено на вивченні питань соціального та юридичного консультування, якості надання допомоги (стандарти якості соціальних послуг, стандарти якості в контексті Закону № 359/1999 Зб., про соціальний та правовий захист дітей);

- Масаріков Університет, Чехія (<http://surl.li/dcwev>): Соціальна робота з вразливими категоріями громадян;

- Вісконський університет, США (<http://surl.li/dcwez>): Студенти Школи соціальної роботи Сандри Розенбаум отримують гуманітарну освіту в галузі соціальних і поведінкових наук і їх застосування до людських проблем, що готує їх бути поінформованими громадянами, залученими до соціальних послуг або проблем і політики соціального забезпечення. Студенти, які навчаються в галузі соціального забезпечення, використовують своє розуміння історичного контексту соціальної роботи та систем і політики, які лежать в основі нашого суспільства, а також вивчають стратегії вирішення соціальних, расових, економічних та екологічних справедливих і політичних контекстів. Студенти проходять курси з різноманітних соціальних наук, щоб вони могли розглядати соціальне забезпечення в широкому соціальному, економічному та політичному контекстах;

- Університет Чарльза Стерта, Австралія (<http://surl.li/dcwfb>): Бакалавр соціальної роботи в Університеті Чарльза Стерта - це високо оцінений і практичний курс, який дозволяє вам отримати професію, яка є критично важливою для вирішення проблеми соціальної несправедливості на місцевому, національному та глобальному рівнях. Цей курс людських послуг широко визнаний як базова кваліфікація для забезпечення роботи в ряді агенцій соціальних служб Австралійської Співдружності, урядів штатів і територій, а також неурядових

благодійних організацій і приватних постачальників послуг.

Водночас членство у Міжнародній асоціації шкіл соціальної роботи (www.iassw-aiets.org; <https://fspo.udpu.edu.ua/iassw-member/>) дозволяє врахувати світові тенденції у професійній підготовці фахівців із соціального забезпечення, а саме інклюзивний підхід, практикоорієнтований фокус програм, диференціація технологій з різними клієнтами, впровадження програм соціального забезпечення біженців.

Заявлені у діючій ОП «Соціальне забезпечення» компетентності та ПРН відповідають чинному Стандарту вищої освіти за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення» галузі знань 23 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня ВО (затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.05.2019 р.).

Досягнення результатів навчання забезпечується через вивчення дисциплін соціального (ОК 11 Методи роботи в сфері соціального забезпечення, ОК 18 Система соціального захисту в Україні, ОК 21 Теорія соціального забезпечення, ОК 37 Практикум із соціального забезпечення та ін.), економічного (ОК 9 Основи економічної теорії, ОК 16 Економічні основи соціального забезпечення), фінансового (ОК 25 Фінансове забезпечення соціальної допомоги, ОК 28 Соціальне страхування, ОК 29 Методи нарахування соціальних виплат) та правового

(ОК 6 Правознавство, ОК 27 Правове регулювання у соціальному забезпеченні, ОК 30 Запобігання та протидія корупції в соціальному забезпеченні) спрямування. Загальнонаукові компетентності включають знання: іноземної мови; сучасних інформаційних технологій; історії соціально-економічної думки; соціології, філософії тощо. Міжпредметні компетентності включають здатності: генерування нових ідей та креативності у професійній сфері; дотримання етичних принципів та стандартів у професійній діяльності; мотивувати людей та рухатися до спільної мети; визначати і наполегливо ставитися до поставлених завдань і взятих обов'язків; приймати обґрунтовані рішення тощо.

Підбір освітніх компонент та їх змістовність визначалась таким чином, щоб здобувачі мали можливість досягти всіх вказаних результатів навчання за ОП, побудувавши індивідуальну траєкторію навчання. Аналогічним чином забезпечуються всі результати, визначені стандартом.

Висновки. Визначено зміст і спрямованість освітньої програми «Соціальне забезпечення», яка реалізується в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Нормативними вимогами до її реалізації є Положення про акредитацію освітнім програм та Методичні рекомендації щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми (для експертів). Відтак ОП має чітко сформульовані цілі, які відповідають місії та стратегії ЗВО, а також корелюються зі спеціальністю «232 Соціальне забезпечення». До визначення цілей ОП та формулювання програмних результатів навчання залучені всі зацікавлені сторони. Зміст ОП структурований, збалансований, обов'язкові ОК дозволяють досягти заявлених ПРН, здобути загальні та спеціальні компетентності та відповідають стандарту вищої освіти. Структура ОП передбачає можливість для формування індивідуальної освітньої траєкторії. При формуванні ОП передбачені необхідні види та кількість практично орієнтованих компонентів, що дозволять здобувачам отримати необхідні практичні навички та фахові компетентності. Ефективність освітнього процесу забезпечується висококваліфікованими викладачами, а також тісною та успішною співпрацею з практиками, роботодавцями, професійними організаціями і фахівцями соціального забезпечення.

References:

Rekomendatsii shchodo zastosuvannia kryterii otsiniuvannia yakosti osvitnoi prohramy/ Zatverdzheno Natsionalnym ahentstvom iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity 17 lystopada 2020 roku: /TOV «Ukrainskyi osvitianskiyi vydavnychiy tsentr «Orion»». K., 2020. 66 s.

- Ahapova M. B. *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z sotsialnoho zabezpechennia u protsesi fakhovoi pidhotovky*. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. *Pedahohichni nauky*. 2018. Vyp. 3. S. 10-15. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2018_3_4
- Hordieieva T.Ye. *Suchasnyi stan i tendentsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u sferi sotsialnoho zabezpechennia v Ukraini*. Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: «Pedahohichni nauky», 2017. (8). <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1656>
- Slozanska H.I. *Sotsialna robota v terytorialnii hromadi: teorii, modeli ta metody [Tekst] : monohrafiia; Ternopil. nats. ped. un-t im. Volodymyra Hnatiuka. Ternopil : Osadtsa Yu. V. [vyd.], 2018. 381 s.*
- Chvertko L., Kravchenko O. *Finansovi instrumenty spryannia sotsialnii inkluzii vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini*. Zhurnal «Vvichlyvist». № 3 (2022). S. 100-111. <https://philpapers.org/rec/-22143>
- Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy № 1556-VII vid 01 lypnia 2014 roku [Elektronnyi resurs] // Ofitsiinyi veb sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Rezhym dostupu : http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny provyschu-osvit*
- Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky (rozporiadzhennia Kabinet Ministriv Ukrainy vid 23 liutoho 2022 r. № 286-r). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text*
- Fakultet sotsialnoi ta psykhologichnoi osvity. URL: fspo.edu.ua*
- Nakaz MONU № 734 vid 24.05.2019 r. «Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu «232 Sotsialne zabezpechennia» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity».* <https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82-232-%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80.pdf>